

tio, vel narratio talis mysterii, juxta dicta in capite præcedenti, nihilominus assensus ipse naturalis est, quia non divina, sed humana ratione, vel testificatione proxime nititur, unde imperfectissimam, et de se incertam, ac formidolosam assentionem generat. Est hoc manifestum in homine hæretico, qui nihil credit vera fide infusa, et nihilominus huic mysterio assentitur: ex quo evidenter constat, illum assensum non esse fidei divinæ, sed humanæ, ac proinde acquisitum, ac naturalem. Dices. Qui fieri potest, ut homo assentiatur tam difficili mysterio per solam hominis auctoritatem, cum adeo apparenter evidentibus principiis naturæ repugnare videatur. Respondeo id contingere, vel quia jam ille homo sibi persuasit, mysterium hoc non repugnare naturalibus principiis, intellexitque rationem, ob quam non repugnet, quæ humana doctrina, et ratiocinatione intelligi potest, aliquo modo, vel quia non habet tantum ingenium, vel discursum, ut illam difficultatem, et apparentem repugnantiam percipiat, vel certe, quia putat se credere testimonio divino, cum tamen revera fallatur, et suo arbitrio credat, quod vult, et quod vult, despiciat, ut latius traditur in materia de fide.

8. *Quomodo supposita fide, hic mysterium ostenditur.* — Circa secundum punctum dixerunt aliqui, supposita revelatione tanti mysterii, et firma credulitate illius concepta, posse per vires ingenii humani inveniri rationes demonstrativas mysterii. Hæc forte fuit opinio Raymundi Lulli, sed est antiquior illo, nam eam refert Durandus, 1, dist. 2, q. 4, et videtur fuisse Richardi de S. Viet., lib. 1, de Trinitate, cap. 4, et lib. 3, cap. 5, et lib. 9, cap. 1, ubi adductis rationibus, quibus veritatem hanc persuadere conatur, putat, non solum esse probabiles, sed etiam *necessarias*. Quem imitatur Henricus, quodlib. 8, q. 14, et quodlib. 12, q. 2. Refertur etiam Gerson, alphab. 13, ubi non in particulari de Trinitate loquitur, sed in communi dicit, *aliquas veritates fidei posse demonstrari*: de hoc vero mysterio aliis locis sentit, esse supra omnem rationem naturalem. Et alii auctores videntur per quamdam exaggerationem locuti, cum rationes vocant *necessarias*, vel certe *necessarias* judicarunt, ad suadendam credibilitatem mysterii, non veritatem.

9. Dicendum ergo est, intellectum fide formatum, et per voluntatis affectionem applicatum, invenire posse rationes, quibus convenientiam hujus mysterii ostendat, hanc existimo fuisse mentem Richardi de Sancto Viet.

Et hoc ad summum probant rationes, quæ afferri solent contra primam conclusionem supra positam, quæ partim sumuntur ex creaturis, partim ex Deo ipso. Ex priori capite, prima est, quia in omnibus creaturis invenitur vestigium Trinitatis, teste D. Augustino 6, de Trinitate, cap. 10, per vestigium autem solemus cognoscere, qui illud impressit. Secunda, quia in homine est quædam Trinitatis imago juxta illud: *Faciamus hominem ad imaginem, et similitudinem nostram*. Ubi Trinitas est, quæ loquitur, per imaginem autem exemplar cognoscitur. Hinc tertio solet sumi argumentum ex internis processibus intellectus, et voluntatis, quas in nobis agnoscimus, et pertinere videntur ad perfectionem naturæ intellectualis, quæ in Deo multo perfectior est. Atque ita hoc argumento persuadet hoc mysterium divus Thomas, quæst. 22, art. 1 et 3, cum Augustino 15, de Trinitate. Quarta, quia si creatura potest generare filium sibi similem, cur non poterit Deus, qui per Isaiam dicit, cap. 66: *Numquid ego, qui alios parere facio, ipse non pariam? et qui aliis generationem tribuo, sterilis ero?*

10. Hæc autem omnia manuducunt aliquo modo intellectum, ut apprehendat mysterium tanquam credibile: sine causa vero afferuntur ad demonstrandum illud. Nam creatura non est vestigium Trinitatis quoad proprietates personales, et distinctivas personarum, sed solum quoad potentiam, sapientiam, et bonitatem, quæ illis appropriantur, et quoad esse per essentiam, quod illis commune est. Hæc autem appropriatio discursu naturali cognosci non posset, imo supponit fidem, et cognitionem Trinitatis, ut fieri possit. Quocirca, creatura, ut sic non dicit relationem ad tres personas, quatenus distinctæ sunt, sed solum, quatenus unum sunt in omnibus illis attributis. Rursus, homo non est perfecta imago Dei, et ideo solum dicitur ad imaginem factus, quam rationem imaginis habet solum, quia intellectualis est, et liberi arbitrii, et ideo hæc etiam convenientia non ostendit mysterium. Neque etiam processiones intellectuales, quæ in homine sunt, quia illæ sunt accidentales, et ex indigentia, ac potentialitate, ut latius infra, disputando de verbo. Neque Augustinus et D. Thomas utuntur illo medio ad probandum, sed ad declarandum mysterium. Unde minus efficax argumentum sumitur ex aliis generationibus materialibus, quia licet substantiales sint, sunt tamen per actiones transeuntes, et per divisionem, seu multiplicationem indivi-

duæ naturæ, et ex corruptibilitate proveniunt: unde in creaturis incorruptilibus non inveniuntur, quia per se non spectant ad perfectionem. In dicto ergo loco Isaiæ, non loquitur Deus de interna generatione Filii naturalis, sed de spiritali generatione Filiorum adoptivorum. Quod si aliquando afferuntur verba illa ad hoc mysterium, solum est per accommodationem ad declarandum illud, et ita loquitur Concilium Hispalense 2, cap. 13.

11. Ex alio capite, scilicet ex parte Dei sumitur præcipua ratio ex bonitate ejus, quia bonum est communicativum sui, ergo ad perfectionem summi boni spectat, ut summo modo se communicet: hæc autem communicatio non est, nisi sit in eadem natura. Deinde ex perfecta Dei beatitudine, nam ad perfectionem beatitudinis spectat amicitia, et societas: ergo

hanc debet Deus habere in se ipso, sine indigentia creaturarum, non est autem amicitia, et societas sine distinctione aliqua personarum. Hæc vero rationes non probant communicationem illam, vel amicitiam esse possibilem, aut nullam imperfectionem involvere, sed hoc potius supponunt, ut in simili dixi in materia de Incarnatione, et ideo non valent ad demonstrandum. Ostendunt tamen congruentiam, quæ est in hujusmodi mysterio, quia ex fide supponitur, esse possibile, et esse. Ratio ergo naturalis solum probat, non posse demonstrari impossibile, quia omnia principia naturalia sumuntur ex rebus finitis, quibus omnibus superior est res infinita, de qua (ut supra dicebam) ipsa ratio naturalis docet, esse posse aliquid, vel aliquo modo, qui naturali discursu investigari non possit.

FINIS LIBRI PRIMI DE TRINITATE.

INDEX CAPITUM LIBRI SECUNDI

DE TRINITATE.

CAP. I. *De Patris divinitate.*

CAP. II. *De divinitate personæ processantis.*

CAP. III. *Probatur Filii divinitas.*

CAP. IV. *Ejus divinitas defenditur.*

CAP. V. *Spiritus sancti divinitas ostenditur.*

CAP. VI. *Ipsius divinitas defenditur.*

LIBER SECUNDUS.

DE

VERA TRIUM PERSONARUM

DIVINITATE.

Ostendo Trinitatem esse, ut aliquo modo quantum fides docet ostendamus, quid, vel quale sit hoc mysterium, tria agenda nobis supersunt. Primum est, quo modo tres personæ, et earum singulæ verus Deus sint. Secundum, quomodo, et in quibus distinguantur. Tertium de earum unitate, et perfecta identitate in essentia. Primum expediemus in hoc libro, alia vero duo in duobus sequentibus.

CAPUT I.

SITNE PATER VERUS DEUS.

1. Non est hoc loco immorandum circa nomen Patris, quia non tractamus, an prima persona sit verus Pater, nec de his, quæ sunt propria ejus. Hoc enim postea agendum est, sed tractamus de natura ejus, seu de modo entitatis ejus. Intelligamus ergo nomine Patris quamdam personam improductam. Et hoc modo circa quæstionem hanc nullus hæreticorum, vel etiam infidelium, qui verum Deum alias cognoscant, posuerunt Patris personam, id est, illam, quæ improducta est, in ordine creaturarum: nam hoc involvit manifestam repugnantiam. Quia illa persona est a se, et improducta, ut jam in superioribus est ostensum: ergo implicat esse creaturam, cum sit intrinsicum creaturæ habere esse ab alio. Ex quo etiam manifestum, hanc personam naturam divinam, et subsistere in illa, quia cum sit vera persona, necesse est, ut habeat intellectualem naturam, et non habet creatam, ut ostensum est, habet ergo increatam, quæ solum est divina natura.

2. *Error aliquorum hæreticorum.* — Hoc tamen non obstante, non defuerunt hæretici,

qui negaverint personam Patris per se consideratam esse verum Deum, quod etiam de cæteris consequenter aiebant. Refert D. Augustinus, de Hæresibus in 74, dicens: *Est alia hæresis, quæ triformem sic asserit DEUM, ut quædam pars ejus sit Pater, quædam Filius, et quædam Spiritus sanctus.* Ad quem errorem videtur accessisse Abbas Joachim, qui (ut refertur in Concilio Lateranensi sub Innocentio III, capite 2,) dixit, tres personas esse unum Deum, solum collectione quadam, sicut multi homines sunt unus populus, vel multa corpora unum universum. Ex quo errore plane sequebatur, personam Patris solam, seu per se spectatam, Deum non esse. Fundamentum illius erroris fuit, quia tres personæ non sunt aliqua una simplex res, quia alias in Deo non tantum esset Trinitas, sed etiam quaternitas, nam essent personæ, et una illa res, et nihilominus sunt unus Deus, ergo sunt unum collective, ergo prima persona per se spectata non est Deus.

3. Magis vero scholastice possumus ita argumentari. Nam solus ille est Deus, qui in se habet totam essentiam Dei, et in illa subsistit, sed Pater non ita habet in se totam Dei essentiam, ut quasi afficiat, et constituat illum: ergo. Probatur minor, quia tota Trinitas est de essentia Dei, tum quia est idem cum essentia Dei, tum etiam quia nihil potest esse in Deo, quod non sit essenziale, alias esset accidentale, quod repugnat: tota autem Trinitas non est in solo Patre modo prædicto, unde hæc est falsa propositio, Pater est Trinitas, hæc autem vera, Trinitas est Deus, et Deus est Trinitas, ergo Deus non est solus Pater, ergo neque e contrario Pater est Deus.

4. *Unitas Dei non est collectiva, sed simplex.*

— Nihilominus de fide est certum, Deum non esse unum per solam collectionem, sed per veram naturæ unitatem, et consequenter est etiam de fide, singulas personas, in quibus est talis natura, esse verum Deum, et non tantum est omnes simul sumptas. Ita definitur in dicto Concilio Lateranensi, et habetur in capite *Damnatus*, de summa Trinitate, et ex Scriptura, et Patribus constabit ex his, quæ dicemus de singulis personis. Ratio vero est clara, quia vel omnes illæ personæ habent eandem naturam singularem, et individuum, vel numero distinctam. Hoc secundum dici non potest, alias illæ tres personæ essent tres dii, vel aliæ quædam tres substantiæ. Nam si illæ naturæ essent omnino similes, et æquales in perfectione essentiali, manifeste essent tres dii, et unitas collectiva nihil obstaret, tum quia Deus non est nomen collectionis, sed substantiæ, tum etiam quia unitas Dei debet esse unitas simplicissima, et perfectissima, unitas autem per collectionem, est imperfecta, et accidentalis, tum etiam, quia jam essent tres essentiæ æque primæ, quod repugnat. Si autem illæ naturæ essent inæquales, sola illa, quæ perfectissima esset, constitueret verum Deum. Unde etiam posito illo errore posset concludi, Patrem esse verum Deum, quia nemo dubitat, quin prima persona improducta sit perfectissimæ naturæ: sequeretur autem ex errore illo, alias personas non esse Deum, quod postea refutandum est.

5. Necessario ergo fatendum est unitatem DEI esse per unitatem naturæ. Hæc autem natura non est partibilis, ut pars ejus possit esse in una persona et pars in alia, sicut hæretici citati ab Augustino sensisse videntur, nam hoc etiam rationi naturali repugnat, cum sit magna imperfectio, ergo in quacumque persona est illa natura, in illa est tota essentia Dei, nam in præsentem idem est essentia, quod natura, ergo quælibet talis persona per se sumpta est verus Deus. Patet consequentia, quia omnis res habens integram alicujus speciei, seu rationis naturam et in illa subsistens, est verum individuum illius speciei. Sic Christus Dominus est verus homo, quia in se habet totam quamdam humanam naturam, et in illa subsistit. Etsi eandem, vel similem haberet Pater, esset etiam verus homo, ergo a fortiori, etc. Et confirmatur tandem, quia si nulla persona determinata est Deus: neque omnes simul sumptæ possent esse Deus. Probatur illatio, quia si nulla illarum est Deus, ergo nulla est ens infinitum et summe perfectum: quia hoc est Deus; ergo neque ex illis simul sumptis

potest coalescere Deus, quia neque ex rebus finitis numero et perfectione potest infinitum consurgere, neque ex collectione plurium potest coalescere aliquod summe perfectum, cum ipse modus collectionis imperfectus sit et singularis, quæ ibi concurrunt, necessario esse debent imperfecta.

6. *Pater verus Deus.* — Secundo hinc concluditur, Patrem, seu primam personam Trinitatis præcise spectatam, esse verum Deum. Hæc veritas est de fide, ut concluditur ex dictis, et habetur expresse in Scriptura Joannis 1, et *Verbum erat apud DEUM*, id est, apud Patrem; et in græco ponitur articulus ad indicandam excellentiam divinitatis. Et cap. 6: *Hunc enim Pater signavit DEUS*, id est, Deus Pater signavit hunc, id est, designavit Christum, etc. Et cap. 17: *Ut cognoscant te solum DEUM verum.* Loquitur Christus ad Patrem. De particula autem *solum*, quæ nimium videtur probare, dicemus infra. Plura videri possunt apud Hilarium, lib. 4, de Trinitate, versus finem, et Augustinus, toto libro sexto, et lib. 15, cap. 7, et apud alios supra citatos. Ratio patet ex dictis, quia ostensum est, singulas personas subsistentes in Deitate esse Deum: si autem aliqua subsistit maxime Pater, qui est principium communicans Deitatem aliis, in quibus illa subsistit: ergo.

7. Ad fundamentum contrarii erroris negatur sequi dari quaternitatem in Deo, ut recte dicitur in dicto capite *Damnatus*, quia illa una res, seu natura, in qua tres personæ conveniunt, non est distincta ab illis, et ita non auget cum illis numerum rerum. Ratio autem theologica a nobis facta petit nonnullas difficultates tractandas libro sequenti. Nunc breviter dicitur, quidquid est de essentia Dei esse de essentia cujuscumque personæ, personalitates autem, seu relationes formaliter, ac proprie non esse de essentia Dei, esto, sint idem cum essentia Dei. Et similiter dicitur, quidquid est perfectionis in omnibus personis, esse in quolibet earum, et ideo nihil obstare, quominus singulæ sint verus Deus.

CAPUT II.

AN PERSONA, QUÆ EST VERUS DEUS, POSSIT ESSE PRODUCTA.

1. *Rationes infidelium.* — Hæc difficultas communis est Filio et Spiritui sancto, et ideo prius, quam de illorum divinitate in particulari dicamus, illam expedire necesse est, et in-